

«Svake røster» og hvordan involvere disse i kommunal planlegging.

:John Pløger (2016), professor, Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Introduksjon

«Svake røster» i samfunnet er grupper som av ulike grunner har liten innflytelse på egne valg og muligheter. Rusmiddelavhengige og psykisk syke kan være «svake røster» i forhold til deltakelse i offentlige planlegging, da slike prosesser ofte krever andre ressurser enn de de besitter. Til gjengjeld har slike «svake grupper» det politikere og planleggere ofte mangler, nemlig livserfaring, hverdagekspertise og hverdagslivshorisont på planspørsmål. Professor i samfunnsplanlegging, John Pløger, har tidligere på kommunetorget.no tatt for seg [etiske utfordringer](#) i planleggingen. I denne artikkelen ser han nærmere på «svake røster» og deres muligheter for involvering i kommunal planlegging. Pløger henter flere av sine erfaringer og eksempler fra Danmark.

Møtet mellom koordinator og bruker

I den tidligere [artikkel på kommunetorget.no](#) finnes en rekke innspill til hvordan man kan skape (u)formelle rom for møter med 'svake røster' og gi disse røster en reell mulighet for innflytelse på saker og forhold som angår dem. Artikkelen inneholdt få konkrete eksempler. Innenfor dette fagfeltet arbeides det fortsatt med å forbedre kommunikasjonen og det reflekteres mye over samtalerollen og dens innhold. Spørsmålet som fortsatt er aktuelt, og som belyses i denne artikkelen er hvorfor den tiltenkte effekten av møtet mellom koordinator og bruker ikke skjer?

Det er viktig å peke på at den personen som skal møte de svake røsters behov befinner seg i en krevende situasjon mellom system, brukerens hverdagsliv og subjektive behov. Det er et institusjonalisert møte, hvor det ofte fra systemets side handler om økonomi, individuelle planer, stramme tidsplaner og rapporteringer.

Erfaringene er at det virker som om overholdelse av avtaler i forhold til den «vedtatte» plan mellom bruker og koordinator blir selve målet, og ikke bare et mål som kanskje nås over (lang) tid. Er det viktig om brukeren betaler leien til fastsatt tid? Hvorfor? Orden er kanskje ikke en rusmiddelavhengigs første tanke i hverdagen.

Møtet med de «svake røster» kan sies å ha to sentrale dimensjoner:

- Det er et møte omkring hverdagslivsforhold som f.eks. det å ha bruk for et bosted eller nye møbler, og
- alle har bruk for en fremtid i nåtiden; en vei man selv tror på.

Ett system, mange virkeligheter?

Dette handler kanskje spesielt om hvordan kommune og koordinator forstår de to forhold som ble omtalt i den [tidligere nevnte artikkelen](#):

- Å øke den enkeltes engasjement og deltakelse i forhold som påvirker deres hverdagsliv og fremtid.
- Å utvikle evner til å «ta ansvar for eget liv».

I et [tidligere arbeid fra KoRus Nord](#) omkring arbeidet og møtet med rusmiddelbrukere har «sosial anerkjennelse» av rusmiddelavhengige vært fremhevet som nødvendig. Dette inkluderer en økende forståelse av et «levd liv» i positiv så vel som negative fasetter. Noe som bør være

grunnlaget for arbeidet. Dette krever «større innsikt i marginaliserte grupperes erfaringer og historier». Det virker likevel ikke som å være *der* man starter i dag. Det er gjerne «planen» og de fastsatte krav til brukerne som blir utgangspunktet og møtenes omdreiningspunkt.

Koordinatoren skal uten tvil være en fantastisk «balansekunstner» som både skal representere trangen til orden fra samfunnets side, og et engasjement i den utsattes liv. [Personen skal ikke bare være tilrettelegger av dialogen, nettverksbygger, fagformidler, administrator og systembygger](#), men skal også skape tillit gjennom troverdighet, integritet, empati og ved å vise samhandlingsvillighet og evne til å bevege ting fremover.

Den formelle forankringen i administrasjon og system, økonomi, plan, regulativer og politiske prioriteringer på området, kan gjøre det vanskelig å få en tillit mellom partene. Det er heller ikke gitt at faglig tyngde er nok, det kan kreve andre personlige egenskaper og kvalifikasjoner som kun kan opparbeides gjennom erfaring. Da er det et stort problem at de som arbeider med de svakeste og vanskeligste tilfellene, ikke får deres jobb anerkjent og prioritert innen systemet og blant kollegaer.

Kommunikasjon, tillitsbygging og fleksibilitet

Som alle er klar over, relasjoner og tillitsbygging tar tid. Den «individuelle planlegging» blir ofte erfart som «brannsløkking» og sektorer, lover og regulativer er ikke bygd til å håndtere kaotiske og ustrukturerte liv. Det er lett å få en konflikt mellom en rusmiddelavhengige som velger rus enn å betale sin husleie, eller holde avtaler med sin koordinator.

Forandringene i de utsatte personers liv er veldig langsomme, med tilbakefall eller kanskje lite synlige resultater for en koordinator som ikke møter personen særlig ofte. Det er kanskje for lite fokus på hvordan rusmiddelavhengige viser tillit, viser engasjement og tar ansvar? Kanskje

den rusmiddelavhengige ser de små fremskritt som koordinatoren ikke ser?

Hvorfor skal det være et mål at rusmiddelavhengige selv skal være i stand til å betale husleien? Er det ikke nok at personen blir orientert om at den trekkes av stønaden? Sett i lys av at en rusmiddelavhengig opptrer «selvsentrert» og fokusert på egne «behov», så er det vel bedre å få den avhengige fokusert på andre behov og muligheter enn de som hører rusen til?

Det vil først og fremst bety å skape situasjoner, hvor brukeren kan føle og se at han/hun har innflytelse på eget liv, valg og muligheter. De svake grupper skal ikke engasjeres i planlegging, det er planleggingen som skal engasjeres i de svake grupper.

Slik sett blir kanskje kunst en privilegert metode til å møte mennesker som lever og tenker «annerledes» enn mengden. Dette fordi kunst aktiverer noen sider av mennesket som har å gjøre med deres følelser, forestillinger, innlevelse, estetiske sans og kreative virksomhet. Det skaper en annerledes atmosfære mellom mennesker, enn når deltakerne blir møtt med krav eller regler om det ene og det andre.

Kunsten er kanskje også et privilegert rom å møtes i, for det gir mulighet for en skapende praksis som man ikke kjenner resultatet av. Man kan starte åpent og uten forberedelse. Dette krever nødvendigvis ikke andre kompetanser enn lysten til å være med. I dette notatet blir slike kunsteksperimenter brukt til å komme med forslag. Hvordan kan man skape en annerledes form for kommunikasjon med vanskeligstilte borgere, og samtidig kanskje gi dem «en ny mening med livet» og det sted de betrakter som deres?

Problemene er kjente, men fanget mellom system og bruker

En av utfordringene når man jobber med svake røster i samfunnet er «hvem» man representerer og hvilket handlingsrom man har i forhold til samarbeidet. Slike posisjoner og handlingsrom kan være avgjørende for etablering av tillit mellom personene.

Individuell plan (IP) høres ut som et verktøy og ikke en person! Det interne språk mellom de profesjonelle er byråkratisk og uten empati. F.eks. når «hjelpemiddel er lei brannslukking»; og sier «det er vel en del av jobben?» Eller «selv om han ruser seg kan vi arbeide planmessig», det gir inntrykk av at systemets behov er viktigere enn personens. Hvordan skal en rusmiddelavhengig få et «eierforhold til egen plan», hvis personen ikke allerede har en tilnærmet «normal» tilværelse, hvor økonomiske plikter kommer først? Det er kanskje mulig for en person som har hatt et angst-sammenbrudd å forholde seg til betalings-plikter og datoer, men ikke en rusmiddelavhengig som er på jakt etter neste rus?

Når det sies «nøkkelen til endring ligger i ressursfokus», så er det helt riktig, men de kan neppe defineres på de første 10-15 møter, med mindre bruker presses til å passe inn i et skjema? Når det sies «kortsiktige, enkle og få mål er et bra utgangspunkt» så er det riktig, men det sies også at brukeren må «ha en reel mulighet til å sette sitt preg på arbeidet». Det betyr ikke at det er brukerens *suverene* definisjon av hva som er viktig, riktig og mulig å ha som mål. Koordinatoren kan bygge på allerede innsamlet informasjon om brukeren og skape en forhåndsforståelse av hvem brukeren er og hvilke ressurser hun/han har.

Det er «forskjell på folk», og alle har ressurser, men kanskje ikke der man tror. Det er viktig å ta med i relasjonen til andre mennesker at de er mye mer enn en diagnose og hva et kort møte forteller om «personligheten».

Etikk – omgangsformer, samtaler, fremtider

I den [tidligere nevnte artikkelen](#) ble det pekt på nødvendigheten av å skape en «mektiggjøring» og «myndiggjøring» av de «svake røster».

Mektiggjøring vil for en rusmiddelavhengig være å gi personen kapasitet til å 'mestre' hverdagen. Myndiggjøring vil være å gi de svake røster viten om og klare rettighetsposisjoner overfor vedtak og utviklingsplaner.

Dette fordrer en *planleggingsetikk*.

Etikk i planlegging kan f.eks. være etiske regler for omgang med andre, men etikk bør frem for alt være en tenke- og handlemåte som preger ens hverdag, forhold til andre mennesker, og den praksis man har uansett hva det er tale om. Det er enkelt å ha etiske prinsipper, men langt vanskeligere å ha en etisk praksis. Det vet vi frem for alt fra politikken.

Den franske filosof Immanuel Levinas hevdet «vi blir etiske mennesker i møtet med den annens ansikt». Når vi ser den andre føler vi intuitivt ansvar, medfølelse og/eller forpliktelse overfor den ofte fremmede.

Vi er vel heller vant til at den fremmede blir møtt med skepsis, og kanskje i særlig grad om vedkommende fremstår som «unormal», avvikende eller usosial som f.eks. hjemløse og tiggere ofte gjør. Folk som lever marginaliserte liv som rusmiddelavhengige, som psykisk syke, som alkoholikere eller hjemløse har ikke samme politiske oppfatning som andre grupper i samfunnet. Det har kanskje årsak i at disse menneskene er et levende eksempel på at samfunnet burde ha gjort mer den gang disse individer «kun» var i risikozonen som barn eller ung.

Det blir ofte sosialarbeiderens og planleggernes oppgave å sørge for at de får en «okay» tilværelse, hvor de lever med de psykososiale problemer de har. Det handler ikke om å «helbrede», men det bør etisk sett handle om å gi mulighet for verdige liv for det enkelte individ.

Følgende vil det bli gitt noen eksempler på, hvordan man i praksis skal møte marginaliserte borgere med anerkjennelse og tillit for å gi dem verdighet i forhold til å kunne påvirke egne hverdagslivforhold og (kanskje samtidig) gi dem en mulighet for å se noe man kanskje kan omtale som en *fremtid i nåtiden*.

Praksis – når det umulige blir mulig

De siste årene har det innen politikk og planlegging vært en del diskusjon om anerkjennelse. Det har vært definert på forskjellige måter som f.eks. «sosial rettferdighet» og «likeverdig deltakelse i sosial interaksjon», hvilket til sammen gir «lik rett til sosial anseelse» (Bauman 2000:117). Med andre ord et viktig etisk prinsipp og en viktig etisk tenke- og handlemåte bør være at 'alle blir sett', og at alle mennesker får utvikle de mulighetene de har og kreve de rettigheter de har i samfunnet.

Anerkjennelse er også å føle en tilhørighet i det store fellesskap først og fremst i kraft av å være respektert som menneske. Folk som lever marginalt vet at de lever parallelt med «normalsamfunnet». De vet også at «normalsamfunnet» kanskje ikke passer til deres liv, og de føler at det ikke er «plass til» eller anerkjennelse av deres form for liv i det «normal-samfunnet».

Såfremt man ikke kan leve innenfor samfunnets normalitet er det ikke det samme som å ville være ekskludert. Med andre ord kreves det innsatser overfor de som sliter med sosiale problemer, og etikken må utvikles for å få individet integrert på en «selvstendig, selvdreven og selvstyrt måte» (Bauman 2000:174).

Hva vil det si i praksis? Et sted i København finnes det et gårdsrom som benyttes av marginaliserte personer. En av disse er på tross av at hans (sosiale og psykiske) liv er «kaos», et estetisk menneske. Denne mannen holder orden på «gården». Gresset er nydelig slått, enhver sneip som kastes der blir ryddet vekk med det samme; det skal være pent og ryddig.

Et annet eksempel er alkoholikerne på Enghave Plads i København.

Da den nye Metro linjen skulle bygges ble Enghave Plads en stor byggeplass og alle aktiviteter ble fjernet. Denne plassen hadde i mange år vært «hjem» for området's alkoholikere, hjemløse og psykisk syke. Det oppsto mange protester over at disse menneskene plutselig ikke hadde noe sted å være. Etter mye avvisning og diskusjon var det en som foreslo

at de kunne få et lite areal i utkanten av plassen, som de selv kunne disponere. Det viste seg at noen av de som brukte plassen som «hjem» hadde stor viten om planter, blomster og trær. Andre gikk i gang med å bygge en «bar» som en felles møteplass.

Noen studenter fulgte denne prosessen, og da de intervjuet brukerne om dette nye område fikk de en detaljert omvisning med detaljer om trær, blomster, årstider, muligheter, fellesskap og mye annet. Det var oppstått en stolthet ved å selv drive området og få anerkjennelse for deres arbeid i bl.a. studentenes interesse.

Vi er alle esteter, vi ser alle vakre ting....

Den danske kunstner og aktivist Kenneth Balfelt har i mange år hatt en ambisjon om å gi anerkjennelse til marginaliserte menneskers behov, og aktivere deres forskjellige evner ved å delta i planleggingen av deres egne livs-rom.¹ Et benke-prosjekt på samme Enghave Plads viste bl.a. at det alltid finnes en estetisk sans hos mennesket uansett hvor marginalt eller undertrykt den synes å være.

“Nej nej nej. Nu går det galt. Helt galt.« Ordene falder blandt øldrikkerne på Enghave Plads på Vesterbro i København. Man kunne tro, at én havde fået en alkoholforgiftning, var blevet slået ned eller det, der var værre. Men nej. Det er i stedet en kommentar til en tegning. Af en bænk.” (Information 22.11.10).

Denne fortelling stammer fra [et prosjekt hvor de marginaliserte brukerne av plassen ble invitert til å delta i å finne nye benker som skulle plasseres på deres område](#). Det ble en prosess med en masse diskusjon om estetikk, design, årstider, benkenes brukskvalitet, farger og mye mer som

¹ Balfelt har også jobbet med innsatte i Halden fengsel og sammen med dem utviklet en ‘livsutviklingshage’ (<http://koro.no/kunstverk/livsudviklingshage/>).

ingen i utgangspunktet forventet disse menneskene skulle være interessert i.

For Balfelt er det viktig å innrette seg etter individuelt tempo og andre personlighets-trekk, men han finner alltid ressurser og vilje hos de han jobber med. Det er ikke enkelt og krever en stor grad av kunnskap om mennesker på mikro-sosialt nivå. Men først og fremst handler det om »at de også har rett til at bli hørt, de er også borgere i samfunnet. Faktisk er de superbrukere av det offentlige rom« (Information 22.11.10).

Det handler om innstillingen til mennesker. Det handler ikke om velforbereidte samtale- eller planprosesser organisert og innholdsbestemt før man møter de mennesker det dreier seg om. Det handler om å være til stede, føle, reagere og spille på lag med de som man henvender seg til.

Hvordan har du ellers forberedt dig på projekterne?

”Jeg har bevidst forberedt mig dårligt på projekterne. Fordi det betyder, at når jeg så kommer ud i en eller anden kontekst, er jeg dybt afhængig af dem. Jeg er nødt til at have hjælp af nogle, der forstår sammenhængen og konteksten. Det er den situation, jeg ønsker at sætte mig selv i”, siger Balfelt og fortsætter:

”Det, jeg undersøger, er: Hvad kan folk med en kontekstforståelse bidrage med? Hvad kan en psykotisk og hjemløs stofbruger, der har været på coke i fem dage, bidrage med i forhold til en arkitekt, hvis man skal lave et værested for stofbrugere? Svaret er: Meget, overraskende; rigtig meget.” (Information 22.11.10).

Det er selvfølgelig ikke enkelt, nettopp fordi en psykotisk, en alkoholiker, en rusmiddelavhengige, en voldtatt kvinne, et misbrukt barn har forskjellige måter å reagere, kommunisere og involvere seg på.

»Stofbrugere har aldrig fri, de arbejder 24 timer i døgnet, de er mere travle end A.P. Møller. Men så er der alkoholikerne, der ikke har det store at lave« (Information 22.11.10).

Kunst og design fremstår kanskje for sosialarbeidere i kommunene som et eksotisk virkemiddel og måten å komme i kontakt med og aktivisere rusmiddelavhengige. Det er jo kun for en kort tid kunstnere er aktive i forhold til de brukerne de kommer i kontakt med i slike prosjekter. Det finnes likevel elementer og erfaringer i dette som kan offentligjøres.

Hva er Balfelt god til? Han skaper atmosfærer av inkludering, deltakelse, innflytelse, og i prosjektene kommer synlige resultater. De kan snakke om benkenes estetikk, om erfaringene og få nye ideer. De vil ta vare på omgivelsene, fordi det er deres plass. De har gjennom prosessen opplevd at de har muligheter, og det er videre de profesjonelles oppgave å stimulere disse mulighetene. Dette for å se om de kan styrkes og utvikles til å få nye fremtidsrettede muligheter inn i den enkeltes liv.

I slike prosjekter vil det være tale om møter mellom sterkt sensitive og kanskje angst-fylte brukere. I samarbeidet og samtalene kan det være bruk for 'flukt-linjer' for noen av deltakerne, og det blir anbefalt å skape trygghet ved å sikre (Fincher & Iveson 2008:165):

- Å møtes i oversiktlige rom. Klare siktlinjer (for «flukt») og lys.
- Alle aktører må være synlige for hverandre.

Et møte mellom «svake røster» krever at det finnes «fluktruter», hvis det blir «for mye». Samtidig må disse møtene og stedene fungere gjennom omsorg for hverandre. Det er på den måten mulig, ifølge Finch & Ivesson, å skape et «terapeutisk rom» hvor den «fremmede» oppleves som omsorgsfull og ikke truende.

Disse uformelle møterom må anses som «flytende» og bør fasiliteres som «flytende». Det vil si steder hvor det er tillat å komme i den hensikt «å være til stede» og «se på». På slike uformelle samlingssteder kan det plutselig oppstå ideer til et prosjekt som folk engasjerer seg i. De fleste byer, kvartaler og bydeler mangler slike rom hvor man møtes med «gjestfrihet» og omsorg.

Hva nå?

Fellesskaper består av individualiteter, også de svake røsters fellesskaper. Vi kan likevel godt vise omsorg for «de fremmede» som individualiteter, ved å gi dem rett til å være mennesker som vi vet har kapasiteter til å styre sitt eget liv, men kanskje ikke her og nå. En etisk holdning er å tørre å handle utfra dette. Det betyr at vi skal gi plass slik at alle kan utnytte sine evner (uansett hvor begrenset de synes å være og vanskelige å få øye på) og få selvtillit og føle tillit til omverdenen. Det er en måte å få en verdighet i det liv man lever.

Ikke alle vil leve «normale» liv, ikke alle kan få til «normale» liv og ikke alle får sjansen til å få «normale» liv; men alle vil yte etter evne i et samfunn som anerkjenner det de har å bidra med. Det gir verdighet og det gir en «fremtid i nåtiden». Satt på spissen: hvis du ser det som din oppgave i livet å vanne et bestemt tre i nabolaget, kan det gi en verdighet til livet for denne personen. Spesielt hvis omgivelsene påskjønner det i ord og handling.

Det kan med utgangspunkt i dette og andre erfaringer gis noen generelle råd som man kan følge om man vil kommunisere konstruktivt med marginaliserte grupper i samfunnet:²

- *Skap eierskap gjennom involvering og praktisk deltakelse.* I ovenstående eksempler er en av konsekvensene av deltakelsen at brukerne føler ansvar for «deres» sted og får vist for seg selv og andre at de har noen evner som kan utnyttes i andre

² Inspirasjon kan bl.a. hentes på <http://kennethbalfelt.org/texts/metodiske-greb-fra-en-kunstpraksis/>

sammenhenger om de får lov. Hvorfor gjorde for eksempel ikke Københavns kommune disse brukerne til anerkjente personer med et «offisielt ansvar» for området vedlikehold og utvikling?

- *Integritet*; man kommer ikke bare en gang eller sjeldent, men viser interesse i en samværsprosess og følger opp over tid.
- Man behøver ikke ha en agenda eller strategi, men *ha åpent møte, der brukerne i samtale* kan definere problematikkene.
- *Aktiver gjennom praksis*. Forandringer skapes av aktiv involvering med utgangspunkt i egen situasjon.
- Bruk det *språk* som blir anvendt av de som man henvender seg til, og ikke et akademisk eller nedlatende språk.
- *Vær kontekstsensitiv* når møtet finner sted, både i forhold til de mennesker som er involvert og konteksten i møtet.
- *Vær åpen*, og forvent at du kommer med fordommer uansett.
- *Ha respekt, forvent noe, men vær uten forutsatte mål*.

Avskaff ordet «koordinator» og «IP», det signaliserer kun system, makt, ufølsomme personer og ingen integritet. Balfelt med sin tilnærming får integritet fordi han ikke representerer «et system», fordi han ikke har en ferdig plan, fordi han ikke ved første møte forteller hva som er målet, og fordi han ikke har noen mål om å gi de mennesker han møter «lyst til» et normalt A4 liv. Men han ønsker at de skal føle mening med livet og finne deres muligheter til å håndtere de nære spørsmål som de møter hver dag.

Såfremt de marginaliseres posisjon skal rettes mot en fremtid-i-nåtiden, må det legges til rette for lange samarbeids-prosesser og ikke alene etablere et fellesprosjekt nå og da. Det krever:

- Muligheter for *kommunikasjon når det er nødvendig*. Det må finnes, det som i den [tidligere artikkelen](#) ble omtalt som «drop-in» eller «åpne dører» hvor rusmiddelavhengige og andre alltid kan komme og «snakke» (også om natten og i week-enden).
- Prosesser og prosjekter må kunne *oppstå ved innspill fra brukerne*.
- Kommunene må være bevisst at det hele tiden dreier seg om *kapasitets-bygging* for å kunne klare sitt eget liv; dvs ha noe å gå til, organisere hverdagen, føle anerkjennelse i hverdagen, føle en fremtid i nåtiden.
- Kommunene må utvikle en «*produktiv administrasjon*» av ulikheter i hva man vil med livet ([jfr tidligere artikkel på kommunetorget.no](#)).
- Kommunen må bli *fasilitator* for slike anerkjennelsesprosesser, og kapasitets oppbygger med utgangspunkt i det hverdagsliv som leves og som er mulig.
- Man må utvikle *prosjekter som berører hverdagen* og som gir hurtige synlige resultater som man kan være stolte av.
- Gi mulighet for å påta seg oppgaver man «*brenner for*» og gi det anerkjennelse i omgivelsene.

Brukerne av Enghave Plads er veldig stolte av deres resultater, og viser gjerne rundt og forteller om prosessen, trær, busker og blomster. De eier området, men plages ofte av aggressive ungdomsgrupper og andre negative mennesker. Men først og sist viser Balfelts arbeide at:

- Utstøtte, marginaliserte, svake røster handler, har meninger, har kapasiteter, har sanseligheter, har engasjement *om de får lov til*
- å anvende disse og utvikle egne kapasiteter i kollektive relasjoner og sammenhenger.

Bryt isolasjonen til rusmiddelbrukeren og andre marginaliserte. Få dem engasjert i *relasjoner* omkring praktiske handlinger, så kan det skje positive ting. Vi vet det. Hvor mange ganger har vi ikke sett utstøtte finne 'mening' i f.eks. å bli tilknyttet et gartneri og passe blomstene, gårdsarbeid, fungere som 'vice-vert' eller annet.³

Uambisiøse liv har også plass i fellesskapet .

«Vi savner fellesskapet», sier den polsk-engelske sosiolog Zygmunt Bauman (2000), og det gjør vi fordi vi savner trygghet. Hva skaper så denne tryggheten?

«Alle mennesker har bruk for en fremtid i nåtiden», har den franske filosof Jean Paul Sartre (visstnok) sagt. Det gir trygghet å vite at man har en fremtid.

Noen vil hevde at denne tryggheten i fremtiden også må inkludere friheten til å velge sin fremtid, men her trer Bauman inn og sier friheten til å velge går på bekostning av tryggheten. Du kan ikke være sikker på du velger riktig, men får du friheten til å velge er din fremtid også ditt eget prosjekt.

Planleggingens rolle er å være del av noe prosessuelt; gi muligheter, lytt, gi råd, følge opp, samtale, være til stede. Det er ikke mye, det er enkelt å organisere, men det krever empatiske evner som stiller store krav til

³ Den leser som kjenner Balfelts arbeide vil vite at han primært har jobbet med menn. Det er forskjellen på menn, kvinner og unge på en rekke diagnostiske, sosiale, psykiske og sanselige områder som dette notatet ikke kan ta opp. I det å skape en relasjon og forandrende praksis mellom bruker og kommuneansatt med avsett i dette notatets eksempler og råd, vil kunne anvendes generelt.

omsorgspersonen. Det er dette kommunene skal honorere og gi anerkjennelse. Det gir resultater.

Hvis det skal finnes et fellesskap i individenes verden, kan det bare (og må nødvendigvis) være et fellesskap knyttet sammen av felles og gjensidig omsorg; et fellesskap av omtanke og ansvar for alles jevnbyrdige rett til å være menneske og til å handle ut fra denne retten (Bauman 2000:198).

Samfunnene må gi plass til de uambisiøse liv. Det må bli plass til de 'små' liv, hvor armbevegelsene ikke er store, og livskvaliteten ligger i å ha et relativt stabilt og fremadgående liv. Livskvalitet er kanskje å ha ro i sinnet, trygghet og kunne gå i utkanten av et fellesskap som av og til forholder seg til en. 'Hver fugl synger med sitt nebb'.

Ressurser:

Bauman, Zygmunt (2000) *Savnet fellesskap*, Oslo, Cappelen.

Fincher, Ruth & Iveson, Kurt (2008) *Planning and Diversity in the City. Redistribution, Recognition and Encounter*, London, Palgrave.

Socialministeriet (2010) *Byen som dagligstue? Byfornyelse med plads til sosialt utsatte*, København, Socialministeriet (mail:p-lex@sm.dk) (kan også downloades via nett).

<http://www.rus-ost.no/file=6617> (Nordnorsk Kompetansesenter RUS 2008) (powerpoint).

<http://kennethbalfelt.org/> (Kunstner Kenneth Balfelt, København)

<http://www.cfbu.dk/> (Center for Boligsocial Udvikling, København)